
Forskerutdanningsmeldingene 2014

Bakgrunn

Som en del av den årlige rapportering om virksomheten, ba Universitetsledelsen i brev av 04.12.2014 fakultetene om å utarbeide Forsknings-, forskerutdannings og utdanningsmeldinger for 2014. Som for foregående år har universitetsledelsen lagt opp til at disse meldingene skal ha et hensiktsmessig format for å sikre effektiv rapportering og for tydelig å få frem satsinger og resultat, styrker og svakheter. Antallet punkt er derfor redusert og samlet skal ikke 3 meldingene overstige seks sider. Forskerutdanningsmeldingen kan også anses som en årlig oppfølging av Handlingsplan for forskerutdanningen. Frist for meldingene fra fakultetene var satt til 1. april.

Forskerutdanningsmeldingene utfyller framstillingen i Rapport og planer 2014-2015, som er universitetets årlige rapport til Kunnskapsdepartementet. Rapport og planer er strukturert rundt universitetets fastsatte styringsparametre og handlingsplaner, mens forskerutdanningsmeldingen skal gi en mer helhetlig framstilling av ph.d.-virksomheten.

Forskerutdanningsmeldingene er viktige dokumenter for rapportering av oppnådde resultater og prioritering av tiltak, og de fungerer også som viktige dokumentasjon av kvalitetssikringen i forskerutdanningen. Meldingene fra hvert fakultet er korte og er lagt ved saksforelegget. De kommenteres ikke i sin helhet annet enn ved noen generelle betraktninger knyttet til de punkt fakultetene er bedt om å redegjøre for.

Fakultetene bedt om å kommentere følgende punkter på en kortfattet måte, maks 2 sider:

- 1) Oppfølging av prioriteringer omtalt i forskerutdanningsmeldingen for 2013 og planer og prioriteringer for 2015
- 2) Forholdet mellom forskerutdanning og forskningssatsninger ved fakultetet
- 3) Gjennomstrømning
- 4) Underkjenning
- 5) Veilederopplæring
- 6) Internasjonalisering
- 7) Andre forhold av særlig betydning for fakultetenes håndtering av forskerutdanningen

Antall disputaser

Universitetet i Bergen kreerte i 2014 216 nye doktorer, hvorav to dr. philos. Dessuten fullførte to kandidater Program for kunstnerisk utviklingsarbeid (PKU). Dette er en nedgang på mer enn 18 % sammenliknet med 2013 som var et rekordår. Til sammenlikning hadde NTNU en nedgang i antall kreerte kandidater på litt over 1 %, mens UiO hadde en nedgang på under 1 %. Nedgangen i antall disputaser i 2014 kan forklares ved antall nye avtaler som ble inngått 4-7 år tilbake i tid.

Av UiBs 216 nye doktorer i 2014 er 107 kvinner, 109 er menn. 35,3 % av de nye doktorene i 2014 var utlendinger. De utenlandske doktorene kommer fra 41 forskjellige land, hvorav ca. halvparten kommer fra land utenfor Europa. Av de utenlandske doktorene er kvinneandelen 42,86 %.

Antall kandidater

UiB hadde ifølge DBH totalt 1488 doktorgradsavtaler i 2013. Dette er en nedgang på 1,33 % sammenliknet med året før. Av disse var 599 (40,3 %) eksternt finansierte avtaler (NFR-avtaler ikke medregnet). Dette er en nedgang på 1 % fra 2012.

Det er en klar sammenheng mellom antall nye avtaler 4-7 år tilbake i tid og antall avlagte doktorgrader. UiB har en svak økning i antall nye avtaler fra 2012 til 2013. Tallene for 2014 blir ikke klare før i oktober, men det ser foreløpig ut til en fortsatt svak økning, sett ut fra vårsemesteret. Økning skriver seg fra ekstern finansiering (NFR og andre eksternfinansierte). Antall nye avtaler inngått våren 2014 over egen budsjettamme har gått ned (fra 52 i 2013 til 42 i 2014).

Tallene for hele 2014 blir først klare i oktober.

Underkjenninger

I alt ble 9 avhandlinger underkjent ved UiB i 2014; Antallet underkjenninger er en nedgang fra 7,67 % i 2013 til 3,96 % i 2014.

Utenlandsopphold

Fra 2014 stiller fremdriftsrapporten spørsmål om kandidatenes utenlandsopphold med en varighet på tre måneder eller mer. 8 % av kandidatene svarte at de hadde hatt et slikt utenlandsopphold.

Publisering

Ph.d.-kandidatene med stillingskode ved UiB står for mer enn 10 % av UiBs samlede vitenskapelige publikasjoner. I 2013 ble det registrert 439 av totalt 3040 publikasjoner av kandidater i stipendiatstillinger. På nivå 2 står kandidater i stipendiatstillinger for 13,51 % av de totale publikasjoner (97 av 718 publikasjoner på nivå 2). Tallene for 2014 er enda ikke klare.

Oppfølging av prioriteringer omtalt i forskerutdanningsmeldingen for 2013 og planer og prioriteringer for 2014

Fakultetene bruker dette punktet til en generell beskrivelse av situasjonen rundt forskerutdanningen. HF nevner omorganiseringen, hvor forskerutdanningen f.o.m. 2014 sorterer under studieseksjonen. SV understreker forskerutdanningens forankring i fagmiljøene og trekker frem sluttseminar som en viktig prioritering. MOF viser hvordan de systematisk satser på forskerutdanningen, særlig i forhold til kursporteføljen, veilederopplæring og forskerlinjeordningen. I tillegg har MOF utarbeidet en egen handlingsplan for forskerutdanning med gyldighet fra 2014-2016. MN rapporterer at de først og fremst har satset på administrative tiltak. JUS trekker frem sine satsninger i Kina og India. UM fremhever satsningen på integrering av deres kandidater i de ansattes vitenskapelige nettverk. PSY vil prioritere tverrfaglige satsninger og arbeide for at utdanningskomponenten i forskerutdanningen skal få samme uttelling som på lavere grad og søker om nasjonal forskerskole i NFRs utlysning.

Forholdet mellom forskerutdanning og forsknings-satsninger

Fakultetene beskriver forholdet mellom forskerutdanningen og forsknings-satsninger på ulike måter, hvilket vitner om at det også er forskjellige måter å organisere dette på. Alle fakultetene, med unntak av HF, redegjør for hvordan rekrutteringen til forskerutdanningen er tilpasset forsknings-satsningene på de respektive fakultet, blant annet gjennom å tildele stipendiatstillinger til etablerte prosjekter, som for eksempel Egalitarisme-prosjektet på SV. MOF trekker frem sine SFF og forskerskoler. PSY trekker frem forskergrupper og -skoler. HF melder om at det er grunnenheten, og ikke fakultetene, som ivaretar dette ansvaret. JUS svarer ikke direkte på dette spørsmålet

Gjennomstrømning

I 2013 var gjennomstrømningstiden på de kandidater UiB har arbeidsgiveransvar for 3,5 år (fratrasket årsverk brukt på permisjoner, pliktarbeid, spesialisering, eller ordinær utdanning). Dette er en forbedring på 0,1 år sammenliknet med 2012. Gjennomstrømningstiden har de siste årene stabilisert seg rundt 3,5 år med små variasjoner. Med tanke på at det gjerne tar fra 3-6 måneder å vurdere en avhandling, kan det vurderes tiltak for å korte ned på tiden fra innlevering av avhandling til disputas for å redusere gjennomstrømningstiden ytterligere. JUS er det eneste fakultet som nevner at de har igangsatt eksplisitte tiltak (foruten framdriftsrapport og midtvegsevaluering) for å sikre gjennomstrømningstiden ved å tilby kandidatene kortere engasjement ved slutten av kandidatperioden.

Veilederopplæring

Fakultetene melder om veldig ulike tilbud i veilederopplæringen. Alt fra systematiske tilbud om opplæring til mer uformelle kontaktpunkt blir meldt. Det er tydelig at MOF har kommet lengst i arbeidet med å systematisere veilederopplæringen. Fra sentralt hold er det tatt initiativ til å kartlegge tilbudet (se FU-sak 2015/230) og det blir i 2015 nedsatt en arbeidsgruppe med mandat til å foreslå utbedringer av veilederopplæringstilbudet.

Underkjenninger

UiB har siden 2013 hatt et fokus på underkjenninger av avhandlinger og samlet inn informasjon om antallet og analysert hvorfor dette skjer. Underkjenninger er på den ene siden dramatisk for enkeltkandidaten som ikke får godkjent sin avhandling, på den andre siden vitner den om at UiB har et godt kvalitetssikringssystem for godkjenning av avhandlinger.

Antallet underkjenninger ved første gangs innlevering av avhandling UiB er lavt. SV-fakultetet opplevde i 2014 imidlertid en relativt stor økning i antall underkjenninger (21 %) etter første gangs innlevering. I kjølvannet av dette har fakultetet viet situasjonen mye oppmerksomhet, både ved å analysere enkelttilfellene, men også ved å iverksette konkrete tiltak som skal kunne bøte på dette i fremtiden. I tillegg til veilederoppfølging og midtvegsevaluering er innføring av ordningen med sluttseminar, hvor en annen fagperson enn veilederen leser avhandlingen før innlevering, et tiltak som vil bli iverksatt.

Alle fakultetene melder om tett oppfølging av de kandidater som får avhandlingen underkjent ved 1. gangs innlevering. Det legges aktivt til rette for at de skal kunne levere inn avhandlingen og få den godkjent ved 2. gangs innlevering.

Internasjonalisering

Bare 8 % av kandidatene melder i fremdriftsrapporten at de har hatt et utenlandsopphold på mer enn tre måneder. Samlet skulle det tilsi at 24 % av kandidatene har et lengre utenlandsopphold i løpet av sin forskerutdanning. Selv om flere fakultet nevner at de oppfordrer kandidatene til å gjennomføre et lengre utenlandsopphold, ser det likevel ut til at det er relativt få kandidater som faktisk gjennomfører det. Ansvarer ligger dels på veileder, dels på de ordningene fakultetene har for å tilrettelegge for lengre utenlandsopphold.

Men internasjonalisering er ikke utelukkende knyttet til langvarige utenlandsopphold. Flere fakultet peker på kontakt med internasjonale forskernettverk, sampublisering med internasjonale forskere, deltakelse på internasjonale konferanser som viktige elementer i forskerutdanningens internasjonalisering. I tillegg trekkes det frem 'internasjonalisering hjemme' i forbindelse med antall utenlandske kandidater og forskere som er knyttet til UiB.

Andre forhold

Av andre forhold blir det trukket frem ulike sider av forskerutdanningen som fakultetene enten arbeider med eller som de skulle ønske det ble tatt sentrale initiativ til å utbedre. Dette gjelder bl.a. behov for nye maler for vitnemål og Diploma Supplement.

Avdelingsdirektørens kommentarer

Avdelingsdirektøren registrerer at det kommer frem mye relevant informasjon om forskerutdanningen i meldingene, og meldingene viser tydelig at fakultetene har til dels veldig forskjellige måter å håndtere forskerutdanningen på.

På generelt grunnlag registrerer avdelingsdirektøren at det kan være grunn til å revurdere formatet på forskerutdanningsmeldingene. Fakultetene blir bedt om å kommentere styrker og svakheter ved hvordan forskerutdanningen gjøres, og i meldingene blir særlig svakheter berørt fragmentarisk. Ett positivt unntak er imidlertid SV-fakultetet som på en konstruktiv måte retter fokus på de lite tilfredsstillende resultatene som er oppnådd i antall (første gangs) underkjenninger i 2014.

Det kan synes som om fakultetene i for stor grad blir bundet av de spørsmålene som blir stilt og at mye av den aktiviteten som foregår ikke kommer frem. Et positivt unntak her er meldingen fra det juridiske fakultet som eksplisitt løfter frem sine internasjonale satsninger med Kina og India. Også MOF benytter anledning til å trekke frem andre typer tiltak de gjør med tilknytning til forskerutdanningen. Denne type satsninger blir likevel ikke trukket frem på systematisk vis slik meldingene nå er utformet. Forskerutdanningsmeldingene er viktige verktøy for å dokumentere kvalitetssikringen av forskerutdanningen og bør i fremtiden utformes slik at den best mulig fanger opp dette.

Avdelingsdirektøren slutter seg til behovet for at UiB til enhver tid har oppdatert de sentrale dokument (avtaler og vitnemål) som gjelder for forskerutdanningen.

Avdelingsdirektøren legger med dette frem fakultetenes forskerutdanningsmeldinger til orientering og anbefaler utvalget å gjøre følgende vedtak:

- 1) Forskningsutvalget tar fakultetenes forskerutdanningsmeldinger til orientering.
- 2) Utvalget ber om at fakultetenes forskerutdanningsmeldinger inngår i grunnlaget for utarbeidelsen av UiBs budsjettforslag for 2016 og brukes aktivt i utarbeidelse av tiltak og handlingsplaner fremover.